

ding op de filosofiestudie. Deze in vergelijking met andere orden en congregaties lange introductieperiode bracht hij door in het klooster Mariëndaal in Velp bij Grave. De filosofieopleiding die drie jaar besloeg (in het geval van Tervoort van augustus 1941 tot augustus 1944) kon noodgedwongen slechts gedeeltelijk op het Berchmanianum plaatsvinden: begin juni 1942 werd dit gebouwencomplex aan de Nijmeegse Houtlaan door de bezetter gevorderd. Na een chaotisch intermezzo konden de filosofen vanaf september 1942 hun studie voortzetten in een ursulinenklooster in het Zuidlimburgsche Eijsden. Tervoort volgde de cursus major, die – anders dan de voor de minder getalenteerde studenten bestemde cursus minor – een universitair niveau bezat. Van 1944 tot 1952 verbleef hij in het Amsterdamse Ignatius College: dat was zijn thuisbasis voor een studie Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam, die op 25 maart 1950 met het doctoraal examen werd afgesloten, maar zonder onderbreking overging in een onderzoeksperiode, gericht op het schrijven van een dissertatie. Toen die op 24 november 1953 met een promotie – cum laude – werd bekroond, was Tervoort al vijftien maanden theologant. Met het oog daarop was hij eind augustus 1952 van Amsterdam naar het Canisianum in Maastricht verhuisd. Ook daar volgde hij de cursus major, klaarblijkelijk 'groot dogma' genoemd. Die studie duurde vier jaar (in het geval van Tervoort dus tot de zomer van 1956) en werd gevolgd door het tertiaat, een derde noviciaatsjaar, waarvoor de Nederlandse jezuïetenprovincie geen vast huis bezat. Daarom werden de betrokken studenten, die inmiddels ook de priesterwijding hadden ontvangen, voor dit afsluitende jaar naar het buitenland gestuurd. Voor Tervoort werd dat het klooster Auriesville in de Verenigde Staten. Met die door hem zelf geopperde keuze kon hij op termijn ook zijn wetenschappelijke ambities, die in het verlengde lagen van zijn promotie-onderzoek, realiseren. Daarmee komt een tweede element of invalshoek van dit boek op de voorgrond te staan. Tot hier toe lag de nadruk op een vast patroon: welke fasen moest iemand in het Nederland van vóór de Oorlog doorlopen alvorens hij priester-jezuïet kon worden. Tervoort vertelt hoe hij dit uniformerende, want voor iedereen verplichte curriculum persoonlijk beleefd heeft. Daarbij krijgt de context de meeste aandacht. Met zijn verblijf in Amerika begon een meer unieke, persoonsgebonden fase in zijn ingroeien in de orde. Die bracht met zich mee dat hij in 1957 niet naar Nederland behoefde terug te keren, maar een deels door

derden gefinancierd onderzoek kon verrichten naar hetgeen in de VS gebeurde voor dove en slechthorende alsmede ook anderszins taalgestoorde kinderen. Hierna volgde een zes jaar durende eigen onderzoeksperiode waarin communicatieve groei en taalontwikkeling werden vergeleken bij dove kinderen op scholen in Amerika, Nederland en België. Van de resultaten daarvan wilden zijn Nederlandse opdrachtgevers klaarblijkelijk niets weten. Tervoort kwam in een – summier beschreven – crisis terecht, die ertoe leidde dat hij – eigenlijk al heel snel – de jezuïetenorde vaarwel zei. En daarmee eindigt in feite deze autobiografie. Bij een tweede lezing van dit met grote mildheid geschreven boek vallen enkele dingen op. Zo besteedt de auteur enkele pagina's aan zijn priesterwijding (p. 171-175), maar wanneer die wijding nu precies heeft plaatsgevonden, wordt niet vermeld, alleen wordt op p. 176 terloops gezegd dat dit in zijn geval na twee jaar theologie was; de andere wijdingstrappen op de weg naar het altaar blijven zelfs geheel onbesproken. En of hij na het tertiaat de plechtige professie van de vier geloften heeft afgelegd – toch de belangrijkste mijlpaal in het leven van een jezuïet –, daarover geeft hij al evenmin uitsluitsel. Merkwaardig is ook dat hij zijn filosofiestudie afdoet met enkele pagina's soms nogal cryptische anekdotes over de betrokken professoren (p. 72-74). Over de theologiestudie is hij iets uitvoeriger. Maar ook hier blijft het eigenlijk bij een opsomming van namen. Als de denkbeelden van de 'vlak tevoren verwijderde' (p. 153) P. Schoonenberg de studenten werkelijk zo aanspraken, wat hielden die dan in? Kortom, 'het verhaal van een roeping' lijkt in wezen eerder betrekking te hebben op Tervoorts ijveren voor de eigen waarde van de visuele taal van de dove kinderen in St. Michielsgestel dan op zijn jezuïet-woorden.

J.M. Vermeulen, *Het kostelijkste sieraad. Uit het leven van ds. B. Toes*, De Groot Goudriaan, Kampen 1997. 272 blz. ISBN 90 6140 561 0. f 45,00
– Jan Zwemer

In de Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland wordt ronduit erkend dat de personen van de predikanten er een grote rol spelen in het kerkelijke leven. Levensbeschrijvingen van velen van hen zijn dan ook in boekvorm uitgegeven. J.M. Vermeulen nam eerder al P.